

21. 8. 2002

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Trestní právo nově aneb stejně až na věky...

Tento článek by mohl nést také podtitul „aneb Co měl a mohl vědět již pradědeček“. Co že to mohl pradědeček vědět? Inu, vydáváme nové knihy, abychom při umístění do knihovního regálu zjistili, že nové poznatky v těchto nových knihách nejsou ani nové a snad ani poznatky.

Tento článek by mohl nést také podtitul „aneb Co měl a mohl vědět již pradědeček“. Co že to mohl pradědeček vědět? Inu, vydáváme nové knihy, abychom při umístění do knihovního regálu zjistili, že nové poznatky v těchto nových knihách nejsou ani nové a snad ani poznatky. Kdybych místo slova „poznatky“ užil slovo „objevy“, byla by to parodie od počátku. Naše doba se ráda chlubí tím, že má četné „zásady“ – zásady právních odvětví samozřejmě také a vždy jsou tyto zásady nové, průlomové, humanistické, demokratické a vůbec úplně převratné a překonávající vše, co bylo před nimi. Není tomu tak – viz zásady trestního práva.

I nejnovější učebnice trestního práva v sobě nesou úchvatné „katalogy“ různých zásad – základních zásad, zvláštních i specifických zásad... Nám postačí základní a docela prostě obecné. I dnes hovoříme především o zásadě demokratismu, zásadě humanismu, zásadě vyrovnanosti zájmů individuálních a zájmů celku, zásadu zákonnosti, přiměřenosti a mnoho dalších. Nemusíme jít ad absurdum k hledání původu těchto zásad, kupodivu jsou však více než pragmatické a z dnešního pohledu i vcelku vtípné (a rozhodně více srozumitelné, nežli filozofická konstrukce snažící se zdůraznit, že „právě my jsme ti osvícení a všet se už nebude, protože je to nehumánní!“).

Roku 1912 vyšla v Praze „učebnice“ (je to kniha se vším všudy!) „Rakouské právo trestní – díl všeobecný“ od Dr. Josefa Prušáka. Dílo je důležité především ve dvou bodech – je české a přitom je z doby, kdy „jsme úpěli pod jhem podunajské monarchie“. Vydáno bylo v Praze „nákladem spolku českých právníků Všeherd“ a vytiskl jej „Alois Wiesner... knihtiskař České Akademie Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění...“ – ano, „pravý šperk předrepublikový z citu národního zřejmě vydaný“. Je zde velmi zajímavá část pojednávající o trestu smrti, která však odhaluje mnohem více, než jen názory, že trest smrti je v jádru neúčinný, protože nesplňuje jím očekávané společenské důsledky. Především zde nalezneme citace z dobrozdání dvorních radů Holgera a Martiniho z roku 1781, které ač osvětlují, proč trest smrti ano či ne, zároveň dávají odpověď na fakt, že zásady trestního práva roku 2002 se od těch z roku 1781 příliš nelišily. Důležitost však není v rozdílech, ale v tom, že dnešní trestní právo hledá pravé příčiny našich zásad, které se zde velmi prostým podáním vysvětlují takřka samy. Zásada humanismu „stricto sensu“ (v užším smyslu) se totiž týká především ukládání a výkonu trestů (zde je ona spojnice s místem pojednání o trestu smrti v Prušákově knize) a to tak, aby celý proces byl sice „humánní“, na druhé straně aby nebyl zbytečně mírný, ba až změkčilý.

Josef II. se snažil v jádru o totéž – chtěl odstranit trest smrti, ale hledal přiměřenou náhradu, která by lépe splnila požadovaný účel trestu. Holger a Martini napsali mimo jiné toto: „Odevzdání delikventů k milici právem je zakázáno, neboť stav vojenský je stavem čestným, a proto dovoleno jest jen zahálčivé, nepokojné, neb lehčí, ne nečestných deliktů se dopustivší osoby mužské ke stavu vojenskému dávati, jako do školy pro nezvedené děti“ – čili „výchovní trest“ služby ve vojsku namísto trestu smrti či podobně přísného trestu byl zamítnut důvody více než logickými. Rovněž s jinými službami jsme na tom obdobně: „Odsuzování k práci (v domácích) dolech a na (domácích) lodích je zastaveno, první, poněvadž ohrožuje hornictví, druhé, poněvadž není vlastních námořních přístavů“ – nepřipomíná Vám to něco?!

Pokud si však dnešní obecní radní stěžují, že nemají dostatečné kapacity (místa), kde by využili síly odsouzených k alternativním trestům, budiž jim jedinou útěchou, že podobné problémy byly i před 220 lety. „Rovněž je prozatím zastaveno odevzdávání civilních delikventů ke stavbám pevnostním a hradebním, poněvadž jednak pro práce ty delikventy vojenští jsou určeni, jednak v přítomné době žádné pevnostní reparace se neprovádějí, a proto takovíto zločinci přiměřenou prací zaměstnání býti by nemohli“. Téměř líbezná je potom vysvětlení, proč není vhodné odevzdávat zločince (potenciální pracovní síly) za hranice ve dvou bodech. Za prvé: „Odevzdání tuzemských delikventů cizím mocnostem jako veslařů (zur Ruderbank) je zakázáno, neboť nebylo by slušno domácími příslušníky jako veslaři, cizí mocnosti obohacovati“. Za druhé: „Relegace neb vypovězení ze všech c.k. dědičných zemí je vzhledem k tuzemcům právem zakázáno, neboť tito pro svoji českou, slovinskou a jinou řeč v cizozemsku práci nedostanou a tam se netrpí, nýbrž postrkem zpět přicházejí a tak při třetím vynuceném porušení přísahy (že do země se nevrátí - Urphedebruch) nezaslouženě na hrdle byli by trestáni. Vedle toho odporovalo by sousedské slušnosti, vlastní býlí (Unflat) na cizí pozemek vyhazovati“ - jak prosté vysvětlení zásad extradice, personality a teritoriality. V jádru se staví na prosté sousedské slušnosti - a nejsou snad naše dnešní vztahy „se sousedy“ také založeny především na slušnosti, snahách o dobré vztahy atd.?!

Že se za těch více než 220 let téměř nic nezměnilo a „nemusíme se obávat“, že by snad v průběhu několika málo let (nebo snad kdy vůbec!) došlo k tomu, že by byly věznice dostačující svojí kapacitou etc., to nám dosvědčí i dvorní radové Holger a Martini. Například - „Pořádně zařízených domů pracovních (robotáren) s odděleními pro těžkou, střední a lehčí užitečnou práci není, přes to, že zařízení jejich bylo by velice účelné. - Káznice v jednotlivých dědičných zemích jsou takové, že nemohou pojmouti většího počtu delikventů. Proto stěžuje si česká apelace, že do káznice kriminální zločinci pro nedostatek místa nemohou býti přijímáni, a tak nezbyvá, než i nebezpečné zločince odevzdávati ad opus dominicale (k dílům domácím)“ - prosím laskavého čtenáře, aby si povšiml roku sepsání - 1781! Mimo jiné dvorní radové konstatují, že „Morava toho času nemá žádné robotárny ani káznice“ - že by přece jen pokrok?

„Další škodlivý následek je ten, že soudy kriminální a vrchnosti z důvodů úsporných nezřizují dosti strážníků k dozoru nad pracujícími zločinci, čímž těmto útěk a další společné loupení měrou přílišnou se usnadňuje“ - no, tak že nemáme dostatek „strážců pořádku“, v tom jsme s dobou Josefa II. zajedno. „Operae civitatenses a dominicales (dnes bychom řekli „veřejně prospěšné práce“) záleží ve zcela prostých pracích, které jinak čeled' domácí neb síly zjednané vykonávají, a nejsou tudíž skutečným trestem. Zločinci požívají tu klidu a pohodlí, a to tím spíše, že z milosrdenství čeledi ani na stravě ani na jiném opatření zkrácení nejsou, vedle toho pak od kolemjdoucích almužnou dosti vyžebrají. - Nejlepším dokladem nedostatečnosti dnešních trestních opatření jest obraz, který denně město Vídeň poskytuje trestanci, jichž se používá k čištění ulic. Je to k pohoršení publika, že trestanci po několika tazích koštětem ihned odpočívají a tabák šňupají, skutečnou práci najatým dělníkům přenechávajíce, sami pak nečinně kolem odcházejí. Policejní strážníci jsou opřeni někde o roh, nechají trestance klidně zahálet, kdežto strážník správně by je měl k pilné práci přidržovati a karabáčem popoháněti“. Karabáče jsme odstranili a k dalšímu textu je vhodné snad jen říci zcela novodobé „no comment“. Nejsme tedy snad ani tak „demokratičtí“, jako možná jen slušní k sousedům (a nechceme jim dávat naše pracovní síly), možná nejsme ani tak humánní, ale zkrátka jen nemáme kam delikventy zavřít, že na skutečnou práci je třeba odborníků a nikoliv trestanců, to ví každý starosta, který zkusil na nějakou práci přijmout odsouzené. Nakolik a zda vůbec lze hovořit o zásadě účelnosti trestu, to by byla buď filozofická diskuze a nebo prostá lamentace. A že problémy z roku 1781 se v knize z počátku 20. století jeví jako vysoce aktuální a v „dnešní době“, která přece již pranic nemá s dobou josefínskou společného, máme prakticky tytéž starosti, nad tím bychom se (možná) měli (konečně už) zamyslet (a nejen zamyslet!).

Další články:

- [Podmínky pro uložení trestu vyhoštění cizince](#)
- [Zamyšlení nad systémem alternativních trestů: poznámky na pozadí mezinárodní vědecké konference „Rethinking Sentencing: Are We Getting Justice Right?“](#)
- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Změna způsobu určování výše peněžité pomoci obětem: Řešení všech dosavadních problémů?](#)
- [Uplatnění adhezního nároku v trestním řízení a správním řízení](#)
- [Novela § 196 trestního zákoníku: racionální korekce, nebo oslabení ochrany dítěte?](#)
- [Vybrané aspekty trestného činu podvodu podle § 209 TrZ ve světle judikatury](#)
- [Zásadní novinky v oblasti trestní odpovědnosti právnických osob v roce 2026](#)
- [Kauza Skender Bojku: Putativní nutná obrana optikou ÚS](#)
- [Novela zákona o trestní odpovědnosti právnických osob](#)